

Talpra magyarok, hí a hazátok

Ungvári Tamás

Akamasz Krassó Miklós furcsa figura volt. Az ötödik gimnazista ifjú délutánoként a barátait járta, hol **Eörsi Istvánnál**, hol Varga Ivánnál, hol nálam fordult meg: mindenütt, ahol kapkodó, ziháló kiselőadásait végig hallgatták. A cimboráját, Bródy Francit is megejtette. A két zseniálisnak nevezhető ifjú tizenhat éves korában elunta a középiskola padját. Miniszteri engedéllyel felvételiztek az egyetemre, első rendben Lukács Györgyöt hallgatni.

Én is a vonzaskörükbe kerültem. Engem is rávettek a beadvány aláírására. A régi rendszer számtana szerint hetedik voltam, míg ők hatodikosok. A Krassó-Bródy páros azt kérte tisztelettel az akkori Vallás és Közoktatásügyi Minisztertől, nevezetesen Ortutay Gyulától, hogy amolyan szigorított felvételi vizsgával engedjenek be minket a Pázmány Péter Tudományegyetem padjaiba.

Micsoda fennhéjázó ajánlat, a frissen szerzett félműveltség tintájával írva. Utólag borzadva gondolok arra, hogy neves professzorok idejét raboltuk, mert leirat érkeztetett a felsőoktatási minisztériumból, tessék a felvételizőket vizsgáztatni. Az utólagos rémületet fokozta, hogy vizsgáinkra megérkezett az egyetem ifjúsági szervezetének két küldötte. Nem emlékszem, a MEFESZ, azaz a Magyar Egyetemi és Főiskolai hallgatók szövetségének képviselőit, vagy még a később felosztott MADISZ nevében vetették reánk vizsla szemüket. Egyenruhában voltak, erre határozottan emlékszem. Ezek a vizsgalányok ugyanegy körből jöttek, ahonnan mi, rohantak a forradalomba, persze mindegyik nagyobb sebességgel, mint én, aki leragadtam a kételkedésnél, majd a kétségbeesésnél. Mindháromunkat felvették.

Krassó Miklós egycsapásra híres ember lett. Napestig ott kószált a Múzeum-körúti tanterem körül és magyarázott, jószerivel a feltűnően csinos lányoknak. Akkor még nem terjedt el szélesebb körben, hogy a mezei bölcsészek jelentős száma a szexuális kalandkeresők közül került ki. Bezárt egyházi iskolákból, felosztott zárdákból és kolostorokból a kacér büntudat is a menekülővel tartott.

Lompos egyenruhában járt be az órákra és természetesen a Lukács-semináriumokra. Volt akkor a hadseregnek írócsoportja, melybe emlékezetem szerint Rideg Sándor, Major Ottó és Devecseri Gábor tartoztak, volt folyóiratuk, amelybe Krassó cikket ígért s így mentesült a napi szolgálat alól. De az alól nem, hogy az utcán tisztelegnie kelljen ebben az egyenruhában, majd vigyázzban elmagyarázni, miért szárad a zsávolyon külön a tojás és a fehérje. Voltaképp nevetni lett volna kedvünk Krassó Mikin, de benne akkora volt a Bewusstsein, hogy ezt nem engedték meg magunknak. Mint ahogy Bewusstsein-túltengésben szenvedett egy akkori kollégánk is, amikor megtagadta az alapvizsgát filozófiából, azon az alapon, hogy a második bölcsészeti esztendő végére ő már jóval többet tud a szaktudomány rejtelméből, mint prof. doktor Fogarasi, aki egy teljes életet szentelt a bölcséletnek.

Miklós öccse, Krassó Gyuri ekkor már börtönbüntetésének egyikét töltötte, majd szabadult és fegyvert szerzett. A két Krassó: nem láttam még alkalmatlanabb huszárokat egy szabadságharc megvívására, de elszántabbakat se. Mindkettőjük közül hiányzott a félelem, mindketten biztosak voltak afelől, hogy győz a forradalom. Kijárási tilalom alkalmából egy éjszakát töltöttünk az Írószövetségben. Kint-ről alkalmi fegyverropogás, de belül nagy nyugalom. Engem Mesterházi Lajos, a toloszékhez láncolt újbólsevik, és Máriaassy Juco, a publicista és forgatókönyvíró győzködött, hogy orosz teherautóval, zsákok alatt a legegyszerűbb disszidálni, nekik előkészített az útjuk, jöhetnek velük.

Szép, drámai kompozíció lenne azt mesélni utólag, hogy a Krassó csoport meg éppen ellenkezőleg, barikádharcra szólított fel. Korántsem. A Krassó-fivérek emlékeztetének mérhetetlen tárházából a legrosszabb magyar költők legrosszabb soraival szórakoztattuk magunkat éjnek évadán. Számadó Ernő, Vöröskői-Wohlfart Olga mennyei strófái a dilettantizmus óceánjából. Krassó Gyuri kedvence

a hitleri hadseregbe önként átállt tábornok, bizonyos Szitytya Attila Bendegúz volt, akinek saját költségén megjelent verseit trafikokban árulták a háború előtt. A verset Gyuri évtizedes rab-életének különböző stációin alkalmanként a kihallgatói szemébe vágta, holott csupán az anti-költészet és a fűzfapoézis egyik remeke volt az.

Tiszteljük a rendőrséget!
S ne viseltessünk ellentétet!
Mert mi volna ha ők nem volnának?
Éber őrei szép hazánknak.
Hisz még mi nyugton s békén alszunk
Ők ébren örököndnek felettünk.
Ki téve a fagynak s szélnek
Szeressük hát a rendőrséget!
Tiszteljük a rendőrséget!
Kik fenn tartják a békét s rendet.
Kik értünk vannak s ránk vigyáznak!

Odakünn forradalom, mi meg dőlünk a nevetéstől. Szitytya Attila Bendegúz mintegy görbe tükröt tartott a maroknyi forradalmárnak, meg a hozzájuk csatlakozott, magukat elkötelezni nem tudó ifjaknak. Egy újabb idézet igencsak illett a helyzethez. A „Megfúvom szitytya lantomat” verseskötetet gyöngyszeme ez volt: „Talpra magyarok, hí a hazátok, itt az időtök, most vagy soha.”

Mindezt az a Krassó Gyuri mormolta, aki odahagyta középiskoláit, hogy a munkásosztályal való szolidaritását azzal is bizonyítsa, hogy kilépett az értelmiségi létből és horizontál-esztergályos ipari tanulónak állt a Rákosi Mátyás Vas-és Fémművekben. Innen ment egyetemre, ahonnan kirúgták. A forradalom előtti évben az Astoriánépbüfében volt tányérmosogató, majd a forradalom után letartóztatták, s hosszú börtönbüntetést mértek reá.

Krassó Gyurit orosz katonák tartóztatták le s tartottak nála házkutatást. A cinkosai felől faggatták tolmács útján. Ő bement a Kádár János és Münnich Ferenc nevével. Nem volt igaza? A házkutatásnál előkerült aktfényképeknél is nevet és címet kértek. Amikor az orosz kihallgatók átadták Gurit a magyar fogdmegeknek, ő a börtön nedves falára a Kossuth címet rajzolta a smaszerek bosszantására. Hat esztendő kínzás után félig süketen szabadult, de mégse engedték szabadon. Izgatásért többször is letartóztatták, kihallgatták, fenyegették, lakhelyelhagyási tilalom alá vonták, lehallgatták, izgatásért letartóztatták. Ennyi év után se vette a fáradságot a hatalom, hogy megismerje Krassó Gyurit. Voltak emberek, akiket nem lehetett megtörni.

Szabadulása után is segédmunkás volt, majd több szívroham után rokkant-nyugdíjas. Így lett pártalapító, a Magyar Október Párt vezetője, s provokátor, aki Münnich Ferenc utcanév tábláját egy magas létrára mászva letépte.

Ötvenhat után Krassó Miklós, Gyuri bátyja elébb Oxfordba, majd Londonba került. Megmaradt baloldalinak, egy kissé anarchistának, prófétának. Valójában egyetlen fontos munkát írt Trockijról, mivel írás helyett folytonosan tanított, agitált, prédikált sajátos Krassó-stílusban, amelyben nyelvre való tekintet nélkül torlódtak a hangzók, felszívdoktak egy fékezhetetlen sebességű raccsolás örvényében.

E tanítások célpontjai rendszerint lányok és asszonyok voltak. A Krassó fiúk túlhazbó szexuális étvágya nem ismert határt. **Eörsi István** anekdotája szerint, amikor Krassó Miklós először találkozott Jugoszláviában az ő egyik barátnőjével, Rosa Luxemburgról tartott előadást a lánynak. Éjfélkor hagyott fel a magyarázatával a Mester, elbúcsúzott, majd fél óra múltán visszatért, mert eszébe jutott egy Luxemburg idézet. Magyarázat közben öntudatlanul is vetkőzni kezdett, majd önfeledten odabújt a lány mellé.

Luxemburg, a tragikus sorsú Rosa azt vallotta, hogy a szex szükséglet, és gyakorlása olyan, mintha egy pohár vizet hörpintenénk fel. Ezért meg éppen Lenin róta meg a német munkásmozgalom nagy vezetőjét. Miklós nyilván ismerte az egy pohár víz elméletét, s nem kétséges, hogy a takaró alatt, ahová végtelenül, de a célcsoportot tekintve szükségesszerűen került, ezt tanította a lánynak kifulladásig.

Miklós és Gyuri oly különböző életében a szerelmi

kapcsolatok hevessége, intenzitása vezérlő dallamként húzódtott végig. Hodosán Róza (még egy Róza) emlékirataiban olvasható a történet. A nyolcvanas évek elején lengyel gyerekek nyaraltatására gyűjtöttek pénzt a magyar egyetemeken és ezt vitte fel a szamizdatban tevékenykedő Demszky Gábor élettársa Krassó Fő utcai lakására. A lakó félmeztelen fogadta, majd rögtön visszabújt az ágyba, s a hölgynek az ágy szélén kínált helyet. Szeretett beszélni, mesélni Hodosán, a válaszokat nemigen hallotta, mert nagyothalló volt. A hölgyeknek meglepő, letámadó módon udvarolt. Sohasem tántorította el a visszautasítás, egy fél óra alatt többször is tudott ajánlatot tenni, s évek múltán sem unta meg ezeket ismételni - írta Hodosán.

Makacs ember volt. A nyolcvanas években ismét rendőri felügyelet alá helyezték. Vitába keveredett egy kalauzzal, annak levette a sapkáját. Hivatalos közeg elleni erőszak, újabb veszély. Krassó Gyuri még egy szívinfarktus után is REF-es volt, a kórházból járt be jelentkezni a rendőrségre.

Krassó Miklóst Európa hatvannyolcas forradalma friss reménnyel töltötte el. Népek az utcán, diákok lázadnak, rendőrök lönek: az ő képzeletének ez volt az álomvilága. Aztán Európa csendes lett, újra csendes. Az elhamvadttálmok azonban egy friss szerelem élesztette. Krassó Miklós szerelembe esett egy jordániai palesztin lánnyal az arab család kétségbeesésére. A fiútestvérek már elesítették a késeiket: üldözték a fiatalokat fél Európán át. May, ez volt a leány neve, és Miklós egy lépéssel előttük a közel-Kelet sikátoraiban, mikor megszületett a megváltó ötlet: a pesti zsidógyerekek áttér muzulmánok.

Az imám egy fél esztendei tanulnivalóval látta el az aposztátát, aki azonban azt hat óra alatt bevágta és estére már jelentkezett a vizsgára. Krassó Miklós memóriája gigászi volt, egyetlen hallásra jegyzett meg verseket, szövegeket, információt. Ennek ellenére jegyzetelt, lapkivágatokat gyűjtött, könyvei kiszorították a lakásából. Ott csak könyvtornyok között lehetett közlekedni, s az utat csupán a házizagda tudta a labirintusból.

A friss muzulmán azonban elhagyta a jordániai palesztin leány. Egy izraeli újságírónak szeretett bele. Krassó megmenekült a vérbosszútól, de mintha életének értelmét vesztette volna el. Lefeküdt a nászágynak keskeny futonjára, mereven nézte a mennyezetet és nem kelt ki többé. Éltelt s italt nem vett magához, a Nirvánába költözött napokra, hetekre. Mire a barátai rátörték az ajtót, alig volt benne élet, alig tudták megmenteni a friss muzulmán.

Ha valaki, úgy Krassó megérte a feltámadást. Ismét dolgozni kezdett, újabb jegyzetek a műanyag zsákokban. Főszerkesztő-helyettese lett az új baloldal jelentős folyóiratának, pénze mégis elfogyott. A villanyszámla kifizetése elmaradt, a lerobbant lakás sötétbe borult, a gázt éppen visszakapcsolták. Egy borús londoni estén befűteni készült Krassó Miklós filozófus, Lukács György és Salvador de Madariaga tanítványa, a feleslegessé lett Korán tudósa, amikor lobot vetett a gázkályha s vele a gyűjtősnak használt aznapi Times - s Krassó élő fáklaként rohanva, csóvat szórt valamennyi jegyzetére és lapkivágatára. Testének hetven százalékát borították el az égési sebet. A kórházban hatvan napon túl haldoklott. Ott volt mellette az öccse, akit erre tekintettel, útlevelel tiszteltek meg.

Az hírlett, Miklós lucidus perceiben a fivérek Kantról vitakoztak. A fejére csavart turbánból csak a száját és a füleit hagyták ki, onnan sziszegte a Bewusstseint. A Hegelből kiábrándult Miklós érthetően talált vissza a königsbergi mesterhez. Krassó Gyuri egy hírügynökséget szervezett Londonban, majd annak kudarca után hazatért. Az ellenzéki mozgalmak a nyolcvanas évek végén tartózkodóan fogadták be, de alkalmanként ő finanszírozta a titkos kiadványok papírbeszerzését. Bozontos ősz hajával, csfokos póljával a lóverseny és az ügető megszokott figurája lett. Nyerési szisztémát dolgozott ki, mint minden kényszeres házardjátékos. Amikor tutti tippje bejött, barna papírzacskóban vitte ki a pénzt, s adta oda gondos számolás után ellenzéki társainak. Aztán őt is elvitte egy szívroham.